

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Живко Димитров Жеков

относно дисертационен труд на тема

„ПОДХОДИ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МЕЖДУ СЕМЕЙСТВОТО, УЧИЛИЩЕТО И ОБЩЕСТВОТО В УСЛОВИЯТА НА ИНТЕГРИРАНО ОБУЧЕНИЕ”

**за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2 Педагогика
(*Специална педагогика - Педагогика за деца с интелектуална
недостатъчност*)**

Докторант: Поликсения Цветанова Кисимова

Научен ръководител: доц. д-р Емилия Евгениева

I. Основания за провеждане на защита на дисертационния труд и описание на представените материали

Възложено ми е становището със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ на основание чл. 4 и чл. 9 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (обн. ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ бр. 81 от 15.10.2010 г., изм. ДВ бр. 101 от 28.12.2010 г.). Автор на дисертационния труд на тема „Състояние на равнищата на езиковата компетентност при заекващи деца от ПУВ” е докторант Поликсения Цветанова Кисимова с научен ръководител доц. д-р Емилия Евгениева.

II. Съдържание и качества на дисертационния труд

Представеният за оценяване и изработване на становище комплект материали е във формат и със съдържание, съответстващи на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св. Кл. Охридски”. Освен дисертационния труд са приложени Автореферат и 7 публикации по темата на дисертационното изследване.

Дисертационният труд е с общ обем 260 страници основен текст, от които 206 представляват същинската част на разработката и 11 приложения. В текста са включени 35 таблици, 19 диаграми и 1 фигура, а библиографията съдържа 165 заглавия, от които 138 заглавия на кирилица и 27 заглавия на латиница. Трудът включва следните самостоятелно обособени части:

1. Увод
2. Първа глава – теоретични параметри на проблема
3. Втора глава – представяне на изследователската програма
4. Трета глава – анализ на резултатите от проведеното изследване
5. Изводи и препоръки
6. Заключение
7. Основни научни приноси
8. Списък на използваната литература
9. Приложения.

Актуалност и значимост на проблема

Редица държавни и неправителствени институции полагат множество усилия вече двадесет години да намерят верния път за интеграцията на децата със специални образователни потребности. Най-новата форма е приобщаващо образование, което има за цел да осигури равнопоставеност, равни възможности и права за всички учащи, по-специално за онези, които са застрашени от маргинализация и изключване като например учениците с увреждания и/или със специални образователни потребности. Чрез различни доклади и публикации Европейската агенция за адаптирано и приобщаващо образование допринася за формирането на политиките на ЕС по въпросите на образованието в ранна детска възраст, преждевременното отпадане от училище на учащи със специални образователни потребности и предоставянето на възможности на учителите за

постигането на приобщаващо образование. Имайки предвид това и заложените цел и задачи в представения ми за рецензия дисертационен труд, определям темата като *актуална и значима* за специалната педагогика.

В този контекст актуалността на темата и нейната дисертабилност не предизвикват съмнение. Още повече, че в предложения дисертационен труд са обхванати базисни маркери на тази сложна проблематика, в резултат на което са направени значими обобщения и изводи за повишаване на ефективността на социализиращите и развиващи педагогически интервенции.

Съдържание и качества на теоретичната част

Първа глава е разделена на три самостоятелно обособени части: 1.1. Особености и роля на семейството за развитието и интеграцията на децата със СОП, 1.2. Роля на обществото за развитието и приобщаването на децата със СОП, 1.3. Роля на училището за интеграцията и приобщаването на децата със СОП, и с общо тринадесет параграфа.

Структурата и съдържанието на първата глава на дисертационния труд са демонстрация на добра информираност и познаване на базисната и актуална научна проблематика, върху които е изградена концепцията на изследването. Във всяка част от тази глава е видна добре очертана авторска позиция в сравнителния анализ и при обобщенията. Подходът при селектирането, систематизирането и анализа на литературните източници показва отличните умения на докторанта да интерпретира и обобщава научните постижения по тематиката на дисертацията. Спазен е научният стил на цитиране, което сочи, че са формирани умения за работа с източници на научна информация.

Докторантът обстойно разглежда основните подходи за интерпретация на релацията „семейство-общество”, определяйки я като

отправна точка за цялостен подход към социализацията и възпитанието на детето и ролята на родителите в този процес.

Умело са очертани теоретичните параметри на изследването, с фокус върху ролята и значението на семейство, общество и училището като трите най-важни звена в процеса на интеграцията и приобщаването на децата със СОП, без които е невъзможна тяхната реализация.

Съдържание и качества на експерименталната процедура

Във втора глава е представена изследователската програма. С поставената цел се декларира намерението на автора „...да се предложи ефективен модел за оптимизация на взаимодействието между семейството, училището и обществото в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование“.

Поставените седем задачи кореспондират помежду си. Структурирани са в логическа последователност и следват основната цел.

Поставената цел е основа за формулиране на хипотезата, която е насочена към това на *„...семейството, учителите и обществото им се зададе модел от дейности, които да ги информират, инструктират и интегрират към спецификата на децата със СОП, то те ще придобият необходимата чувствителност и мотивация за повишаване качеството на интеграционния процес“*.

Би било удачно формулирането на втора хипотеза, за да се избегнат обясненията и условностите, които авторът прави в контекста на представената ни хипотеза.

Лично мое мнение е, че описанието на използвания модел с подходи за оптимизация на взаимодействието „семейство-училище-общество“ в условията на интегрирано обучение и приобщаващо на формиращият етап от изследването е напълно излишно и само утежнява четенето и възприемането на текста в дисертацията.

Конструирането на диагностичния инструментариум кореспондира със заложените цел и хипотези. В изследването са използвани обсервационни, диагностични, социометрични, статистически и експериментални методи като: анкета, педагогически експеримент, количествени и качествени методи, наблюдение и др.

Контингентът на научното изследване е добре обоснован и е разделен в две основни групи: *участници в изследването са 4 ресурсни учители, 4 педагози от общообразователни училища /масови учители/, 40 родители на деца със СОП, 40 родители на здрави деца, 5 доброволци от НПО и 5 доброволци, избрани на случаен принцип; членовете на експертната комисия са 2 психолози и 6 родители на деца със СОП.*

Представените количествени данни за контингента на научното изследване от 106 участници в изследването могат да се определят като добра извадка за статистическа обработка на данните. Подбрани са и коректни статистически методи за анализ на получените резултати с оглед доказване или отхвърляне на хипотезата.

В изследването е използван научен инструментариум, обособен в 3 групи. *Първата група* включва два теста, насочени към всички участници в изследването: *тест на Белбин*, който определя способността за работа в екип на всяко изследвано лице и *тест на Ленсиони*, предназначен за оценка на екипната работа. *Втората група* е предназначена за учители и родители и включва: *въпросник за учители и родители, с който се изследват нагласите на учителите и родителите към децата със СОП и потребността им от образование – как всяка страна възприема потребностите на децата със СОП, мненията на родителите и учителите относно: новата образователна реформа в сферата на приобщаващото образование; въпросник „Мениджърски способности на учителите”, който определя дали учителят като професионалист, притежаващ набор от подходящи знания, умения и качества, да влезе и в ролята на мениджър,*

който направлява взаимодействието си с родителите и обществото. *Третата група* е предназначена за доброволците като представители на обществото. *Анкетната карта* цели оценка на апробирания модел за оптимизация на взаимодействието „семейство-училище-общество” в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование. Необходимо е да отбележим, че изследователският инструментариум е в съответствие с поставените цели и задачи и фактът, че двата въпросника и анкетата във втората и третата част са създадени от докторанта специално за целите на настоящото изследване.

Съдържание и качества на трета глава

В трета глава са представени резултатите и техният анализ, които са подкрепени нагледно от фигури, таблици и диаграми. Структурно те са разделени на шест основни части, в които се представят и анализират: (1) Анализ на резултатите от констатиращия етап; (2) Анализ на резултатите от формиращия етап; (3) Анализ на резултатите от контролния етап; (4) Анализ на заключителния етап; (5) Статистически анализ на данните и (6) Анализ на заключителния етап.

Очакванията ми в тази глава и отделните и параграфи спрямо заглавието и бе да видя резултатите от проведени анкети и тестове, но в параграф 3.1. се наблюдава повторение на цели текстове от предходната глава, в която липсва какъвто и да е анализ на данни. От резултатите, представени в параграф 3.2., става ясно, че експертите, участващи в изследването, оценяват положително предложения модел с подходи за оптимизация на взаимодействието „семейство-училище-общество” в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование по критериите и показателите в експертната карта. Това от своя страна доказва, че предложеният модел е приложим. В параграф 3.3. резултатите показват промяна в нагласите на учителите, родителите и обществото към потребностите от образование на децата със СОП в положителна посока,

както и факта, че и трите целеви групи осъзнават своето значение и лична отговорност в процеса на интеграция на децата със СОП.

Получените резултати, анализирани в параграф 3.4., сочат, че и при трите групи участници се наблюдава промяна в нагласите на учителите, родителите и обществото към потребностите от образование на децата със СОП в положителна посока. Всяка една от групите осъзнава своето значение и лична отговорност в процеса на интеграция на децата със СОП и все по-активно да участват в процеса на взаимодействието „училище-семејство-общество“. Най-големите слабости в екипната работа след обобщаване на резултатите от проведения „Тест на Ленсиони“ са страхът от конфликти и избягването на търсене на отговорност и др.

Статистическият анализ на данните от изследването е представен в отделен параграф 3.5., но би било добре, ако за всяка една от получените величини, бъде пояснено нейното значение и връзка, а не само да бъде констатирано дали получената стойност има, или няма статистическа значимост. Така представени резултатите, според мен, не дават достатъчно яснота.

В тази част от дисертацията проличават уменията на докторанта за анализиране и интерпретиране на получените от изследването данни.

Обобщавайки написаното в трета глава, мога да посоча, че направените изводи са базирани на получените от изследването данни. В по-голямата си част те са формулирани ясно и отговарят на поставените във втора глава цел и задачи. Всички резултати са представени нагледно и подробно в табличен и графичен вид и са придружени с писмена интерпретация.

От казаното дотук оценявам положително анализа и дискусията на резултатите, в които докторантът показва умения за самостоятелна интерпретация на данни във връзка с хипотезата.

Съдържание и качества на заключението, препоръките, изводите и приносите

Заключението обобщава постигнатите от проведения експеримент резултати, отчитащи поставената цел и проверката на поставената хипотеза. Изводите произтичат от тези резултати и от интерпретацията на приложените методи за статистическа обработка. Формулирани са конкретни препоръки, основани на получените резултати. Изведените приноси отразяват практическата стойност на труда.

III. Автореферат и публикации

Докторантът представя шест (6) публикации, от които четири (4) в сп. „Специална педагогика“ и две (2) в сборници от научни форуми.

Авторефератът е в обем от 83 стр. и доста обширно представя дисертационния труд. Достатъчно е информативен и в него са отразени основните моменти от частите на труда, с акцент върху резултатите от изследването и приносите.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Дисертационният труд на Поликсения Цветанова Кисимова „Подходи за оптимизация на взаимодействието между семейството, училището и обществото в условията на интегрирано обучение” е прецизно планирана и проведена разработка, съдържаща резултати от проведен експеримент по актуален проблем. Мога да го определя като изследване с практическа стойност за сферата на специалната педагогика.

С труда си докторантът доказва способност за самостоятелно провеждане на научно изследване и интерпретация на резултатите.

Считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика - Специална педагогика.

Предвид общото положително впечатление от компетенциите на докторанта, давам своята положителна оценка и предлагам да се присъди на Поликсения Цветанова Кисимова образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 1.2. Педагогика - Специална педагогика.

гр. Варна

доц. д-р Живко Жеков:

15.07.2018 г.